

อภิวัดน์ สุธรรมดี. **ลัทธิพิธีบูชาพระพรหมในสังคมไทยร่วมสมัย: พลวัตของตำนาน ความเชื่อ และพิธีกรรม.** (๒๕๖๐).

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รองศาสตราจารย์ ดร.ปรมินท์ จารูวร

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม: ศาสตราจารย์สุกัญญา สุฉนยา

วัตถุประสงค์: ๑. เพื่อรวบรวมตำนาน เรื่องเล่า และความเชื่อเกี่ยวกับพระพรหมในบริบทสังคมไทย
๒. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและสัญลักษณ์ในพิธีกรรมบูชาพระพรหมในสังคมไทยร่วมสมัย
๓. เพื่อวิเคราะห์ความหมายและพลวัตของลัทธิพิธีบูชาพระพรหม

สมมติฐาน: ลัทธิพิธีบูชาพระพรหมในสังคมไทยร่วมสมัยมีลักษณะเป็นประเพณีประดิษฐ์ โดยนำตำนานและความเชื่อเรื่องพระพรหมมาปรับเปลี่ยน ตีความ และสร้างพิธีกรรมรูปแบบใหม่ ๆ ขึ้นอย่างหลากหลาย อันเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่สัมพันธ์กับบริบททุนนิยม การท่องเที่ยว และโลกาภิวัตน์

บทคัดย่อ: วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลัทธิพิธีบูชาพระพรหมและการประดิษฐ์สร้างลัทธิพิธีบูชาพระพรหมในสังคมไทยร่วมสมัย ผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามในช่วง พ.ศ. ๒๕๕๖ - ๒๕๖๐ ในพื้นที่ที่ปรากฏลัทธิพิธีบูชาพระพรหม ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ปทุมธานี สิงห์บุรี ร้อยเอ็ด และประจวบคีรีขันธ์

ผลการศึกษาพบว่า ความเชื่อพระพรหมดำรงอยู่ในวัฒนธรรมไทยมายาวนาน ตำนานเรื่องเล่าพระพรหมในสังคมไทยส่วนใหญ่อิงอยู่กับศาสนาพุทธ มีลักษณะที่ปรากฏอยู่แต่ไม่โดดเด่น คือ เป็นเทวดาชั้นสูงแต่มีบทบาทเป็นรองพระพุทธเจ้าและเกี่ยวข้องกับเรื่องทางธรรม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๙ กลุ่มนักการเมืองได้นำรากความเชื่อพระพรหมมาปรุงแต่ง แล้วสร้างเป็นพระพรหมเอราวัณ เรื่องราวความศักดิ์สิทธิ์ของพระพรหมเอราวัณเล่ากันอย่างแพร่หลายในสื่อสมัยใหม่ เกิดเป็นความนิยมบูชาพระพรหมขึ้นในสังคมเมืองแล้วกลายเป็นลัทธิพิธีบูชาพระพรหมทำให้ “พระพรหม” ซึ่งเป็นเทพเจ้าชั้นสูงที่มีบทบาทอยู่แต่ในศาสนาลงมาเกี่ยวข้องกับมนุษย์ในเรื่องทางโลกมากขึ้น

ลัทธิพิธีนี้ได้แพร่กระจายไปยังภูมิภาค แต่ละที่ได้ประดิษฐ์สร้างพิธีบูชาพระพรหมขึ้น พิธีบูชาพระพรหมที่จัดขึ้นมีองค์ประกอบแตกต่างกันเพราะมี “ที่มา” ต่างกัน สัญลักษณ์ในพิธีกรรมปรากฏอย่างหลากหลายทำให้ลัทธิพิธีบูชาพระพรหมเกิดความสมจริง และสร้างความศรัทธาจากผู้เคารพบูชา นอกจากนี้ยังมีสัญลักษณ์ชุดอื่น ๆ อันแสดงถึงการผนวกรวมความเชื่อต่าง ๆ ในวัฒนธรรมไทย ซึ่งสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของผู้จัดงาน สัญลักษณ์ในลัทธิพิธีบูชา พระพรหมสื่อว่าพระพรหมเป็นตัวแทนความดีงามและเป็นตัวแทนคนในวัฒนธรรมเมือง อีกทั้งยังสะท้อนการผสมผสานลัทธิความเชื่อต่าง ๆ ในวัฒนธรรมไทยเพื่อให้คนเมืองมี “จุดร่วม” ทางความเชื่อ ลัทธิพิธีบูชาพระพรหมมีพลวัตทั้งด้านตำนานเรื่องเล่า ความเชื่อ และพิธีกรรม คุณสมบัติที่หลากหลาย ภาพลักษณ์ที่สื่อด้านดี ทำให้คนร่วมสมัยนำความเชื่อพระพรหมมาปรุงแต่งเพื่อรับใช้สังคมปัจจุบัน ลัทธิพิธีบูชาพระพรหมเป็น “ลัทธิคนในวัฒนธรรมเมือง” เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองคนเมืองซึ่งมีวิถีชีวิตและความปรารถนาอันซับซ้อน ลัทธิพิธีนี้เป็นทุนวัฒนธรรมที่นำมาสร้างจุดขายและส่งออกไปสู่สากลได้